

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Боряна Стойнова Здравкова

за дисертационен труд на тема: „Социално-педагогическа среда за деинституционализирана грижа за деца в услугите от резидентен тип (оценка, мониторинг, развитие)”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

Обучаваща институция: Югозападен университет „Неофит Рилски“, Факултет по педагогика, катедра „Педагогика”

Дисертант: Ева Димитрова Жечева

Научен ръководител: проф. д-р Маргарита Колева

Данни за дисертацията

Представеният за рецензиране дисертационен труд бих могла да определя като поредно доказателство за силната органична връзка между теория и практика, между науката и нейните обективни проекции в реалността. Той нагледен пример как педагогиката е способна да разширява своя изследователски периметър, да търси и намира допирни точки с други научни области, когато следва да се решават въпроси в името на най-ценната, най-уязвимата, най-беззащитната част от обществото – децата.

В дисертационното изследване е поставен важен и в тази връзка актуален по същество проблем – способността на държавата и обществото да предоставят сигурна, подкрепяща и развиваща среда на децата, които поради различни причини са лишени от такава в биологичните си семейства.

За специалистите в областта на социално-педагогическата теория и практика са добре известни трудностите, предизвикателствата, постиженията и нерешените проблеми, свързани със защита правата на децата, със закрилата и осигуряването на оптимални условия за нормално развитие на онези от тях, които обществото разпознава и категоризира като „деца в риск“.

Дисертационният труд с основание може да се разглежда като продукт с приносна стойност в теоретичен и практически аспект, предлагайки конкретни, реалистични и целесъобразни решения за оптимизиране на грижата за децата, отглеждани и възпитавани в резидентни услуги от семеен тип.

Научното изложение е структурирано в четири глави с относителна балансираност между отделните части, с обем достатъчен, дори над общоприетите норми за подобен тип научна разработка (242 страници). Обособено е отделно книжно тяло с приложенията. За целите на теоретичния анализ са ползвани разнообразни по характер източници – специализирана литература от различни научни области, статическа информация, закони, нормативни и програмни документи (национални и международни), публично достъпни електронни ресурси с информация по изследваните проблеми – които коректно са отразени в текста и в списъка с използвана литература.

Във Въведението много аргументирано са обосновани избора на темата и проблемната област на изследване. Определено личи, че това е преживян професионален опит и лична кауза на г-жа Ева Жечева, която безспорно познава в дълбочина разглежданите проблеми и има визия относно преодоляването им. Научният апарат, който задава цялостната рамка и посока на изследването, е добре обмислен и прецизиран. Вижда се, че има ясна концепция, която се проектира в точно формулирани предмет, обект, цел и задачи на изследването, както и в детайлно очертана теоретико-изследователска програма на дисертационния труд. Добро решение е уточняването на работните понятия още в уводната част с цел избягване на различни тълкувания и интерпретации, особено на термини, за които все още няма единно мнение в науката.

Налице е добре обособена теоретична част (първа и втора глава), включваща многопластов анализ на различни аспекти от разглежданата проблематика – преглед на научни концепции, анализ на правни и програмни документи, ретроспективен обзор, проследяващ темата за правата на децата в исторически план и за ролята на социално-педагогическата среда за тяхното развитие. Прави впечатление, че авторът умело съчетава представянето на научни постановки с анализ на социални политики и практики. В критичен план и в същото време много обективно, задълбочено и всеобхватно е изложен проблемът „институционализация –

деинституционализация“ през призмата на грижата за децата, отглеждани в институции. Върху сериозна научна основа и на база реален практически опит, реализиран на различни обществени нива, много аргументирано е изразена позицията за необходимостта грижата за децата, отглеждани извън биологичното семейство, да „излезе“ от институцията и да се осъществява в деинституционализирана социално-педагогическа среда.

Тази авторова теза е подкрепена и защитена от постигнатите резултати вследствие на проведено емпирично изследване. Емпиричната част от дисертационния труд е представена основно в трета глава. Впечатляваща е мащабността на обхвата и многопосочността на проучването в отделните негови етапи. В съответствие с конкретно поставената цел и ясна концепция относно постигането ѝ е разработен адекватен изследователски инструментариум, определен от г-жа Жечева като „комплексна методика за изследователски процедури със система от показатели и критерии съобразно методологическата определеност на дисертационния труд“ – формулировка, която аз напълно приемам. Тя е приложена във втория етап на изследването – констатиращия, при мониторинговото проучване, а в предварителния са използвани други надеждни инструменти за проучване на проблема – социологическо изследване, независима оценка, анализ на нормативни документи.

Събраните в хода на проучването данни са обработени в съответствие с изискванията и процедурите за количествен и качествен анализ с акцент върху качествената оценка по отделните критерии и показатели.

На основата на мащабното проучване, представено в трета глава, и позовавайки се отново на утвърдени теоретични концепции и изпитани практически модели, г-жа Ева Жечева е извела съдържателната рамка на социално-педагогическата среда в ЦНСТ и ЦНСТДМУ (с. 199), която следва да предоставя качествена грижа, отговаряща в пълна степен на детската индивидуалност и потребности.

Основателно отчитайки, че социално-педагогическата среда в услугите от семеен тип за деца е динамична и непрекъснато променяща се като елементи и организация, авторът обосновава необходимостта тази среда перманентно да се проучва и оценява с оглед поддържане и повишаване качеството на грижата за децата. В тази връзка, аргументирано е защитена тезата, че институцията на националния омбудсман, предвид определените ѝ функции и ангажираността по защита правата на детето, има

необходимите ресурси да провежда независим мониторинг, като гарантира обективно оценяване в съответствие с международните норми и стандарти. Представен е модел на независим мониторинг, като са взети под внимание всички елементи на социално-педагогическата среда в резидентните услуги, които следва да бъдат оценявани. Концептуалната рамка на модела включва инструментариума, както и стъпките за провеждане на мониторинга.

В края на дисертационния труд са систематизирани изводи, обобщаващи резултатите от цялостното изследване и формираните на тяхна база тези, идеи и предложения.

Авторефератът отразява обективно съдържанието на дисертационния труд, като дава ясна представа за поставените цели, процесуалната страна на изследването и постигнатите резултати. В автореферата са посочени пет публикации по темата на дисертацията. Всички те са публикувани в специализирани периодични издания или в сборници от научни конференции, което е показател за тяхната научна стойност.

Научни приноси

В представения за обсъждане дисертационен труд могат да се открият няколко момента, които добре очертават неговата приносна стойност, а именно:

- В теоретичен план задълбочено, аналитично, върху широка научна основа и на база конкретен практически опит е изследван проблем, от една страна, обогатяващ педагогическата наука, извеждайки на преден план нейните социални измерения и значимост, и от друга – засилващ още повече взаимовръзката между теория и практика в социално-педагогически контекст.

- Дисертационното изследване добавя принос и към идеите и разбиранията, които очертават правните, моралните и социалните аспекти на политиките по закрила на децата и защита на техните права. То представя нов поглед към грижата за децата в риск и конкретно тези, отглеждани извън семейната среда. Изследването поставя акцент върху необходимостта от утвърждаване на социално-педагогическото мислене при предоставяне на грижата – т.е. не само удовлетворяване на базисните потребности, а грижа, която съдейства за пълноценното развитие, възпитание и социализация на всяко дете.

- В практически план особено значение отдавам на разработената и апробирана Комплексна методика с обобщени критерии, показатели и индикатори за измерване качеството на деинституционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип. По същество това е един сериозен набор от изследователски методи и процедури, които – в различна комбинация или използвани поотделно – биха могли да намерят реално приложение в сферата на социалните услуги за деца.

- Високо оценявам и разработения Концептуален модел на независим мониторинг от институцията на омбудсмана на Република България на социално-педагогическата среда за деинституционализирана грижа за децата в услуги от резидентен тип. Споделям становището за необходимостта от периодично наблюдение и оценка на процесите във всички организации, институции и услуги, които имат отношение към възпитанието, обучението и развитието на децата.

Бележки и препоръки

Считам, че качеството на автореферата би било още по-добро, ако е малко по-синтезиран. Идеята на автореферата е да придаде есенцията, най-важното от дисертацията и в случая не е необходимо да се преповтарят дословно отделни по-големи части от нея.

Имам препоръка, която е по-скоро от техническо естество и е свързана с отразяването на цитираните или ползвани източници в текста (визирам изписването на името на автора, а някъде и на годината на изданието). Добре би било при бъдещи подобни публикации то да е съобразено с установените стандарти.

Основната ми препоръка се отнася до популяризирането на дисертационния труд под една или друга форма. Считам, че той ще бъде много полезен за определени заинтересовани страни в социално-образователното пространство. Като особено ценна виждам разработената комплексна методика за мониторинг и оценка на социални услуги за деца от семеен тип, която според мен има висок потенциал за внедряване в социалната практика.

Заключение

Въз основа на изложеното до тук считам, че дисертационният труд на тема „Социално-педагогическа среда за деинституционализирана грижа за

деца в услугите от резидентен тип (оценка, мониторинг, развитие)” с автор Ева Жечева притежава всички необходими и задължителни характеристики на качествено научно изследване с приносна стойност и открояваща се значимост за социално-педагогическата теория и практика. Убедена съм, че той заслужава да бъде оценен високо.

Във връзка с гореизложеното заявявам своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Ева Димитрова Жечева в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика.

5.06.2020 г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Боряна Здравкова